

вається в процесі вивчення природної мови; по-друге, машинні способи представлення лінгвістичної інформації ставлять такі теоретичні питання, які є "білими плямами" в теоретичній лінгвістиці.

Тому на сучасному етапі правильно говорити про триєдину спрямованість усієї лінгвістики. Більше того, саме життя вимагає поглиблення процесів органічного поєднання теоретичних та описових досліджень з прикладними – комп'ютерними.

Список використаних джерел

1. Актуальные аспекты развития прикладной лингвистики / Златоустова Л.В., Королев Э.И., Марчук Ю.Н., Поликарпов А.А. – Вестн. Моск. ун-та. Сер. 9, Филология. – 1989. – № 5. – С. 55-64.
2. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. Учебное пособие / А. Н. Баранов. – Изд. 2-е, исправ. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
3. Городецкий Б. Ю. Актуальные проблемы прикладной лингвистики / Б. Ю. Городецкий // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Радуга, 1983. – Вып. XII. Прикладная лингвистика. – С. 5-23.
4. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна (упоряд. Критська В.І., Недозим Т.І., Орлова Л.В., Пузирева Т.К., Романюк Ю.В.). Відп.редактор чл.-кор. НАН України Н.Ф. Клименко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 760 с.

манюк Ю.В.). Відп.редактор чл.-кор. НАН України Н.Ф. Клименко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 760 с.

5. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка / Л. Ельмслев // Новое в лингвистике. – М.: Изд. иностр. лит., 1960. – Т. 1. – С. 264-389.

6. Звегинцев В. А. Теоретическая и прикладная лингвистика / В. А. Звегинцев. – М.: Просвещение, 1967. – 338 с.

7. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1976. – 356 с.

8. Кибрик А.Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфическое в языке) / А. Е. Кибрик. – М.: Изд-во Московского университета, 1992. – 336 с.

9. Ревзин И.И. Современная структурная лингвистика. Проблемы и методы / И. И. Ревзин. – М.: Наука. – 1977. – 266 с.

10. Рождественский Ю. В. Введение в прикладную филологию / Рождественский Ю. В., Волков А. А., Марчук Ю. Н. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 116 с.

11. Слама-Казука Т. Место прикладной лингвистики в системе наук: отношение ПЛ к "лингвистике" / Т. Слама-Казука / пер. О. В. Звегинцевой // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Радуга, 1983. – Вып. XII. Прикладная лингвистика. – С. 23-34.

12. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Ф. Соссюр; Пер. А.М. Сухомина. Под ред. и с примеч. Р. И. Шор. Вводная статья Д. Н. Введенского. – М.: Соцэкгиз, 1933. – 272 с.

Надійшла до редколегії 27.10.15

N. Darchuk, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

TRADITIONAL LINGUISTICS – STRUCTURAL LINGUISTICS – COMPUTATIONAL LINGUISTICS – TRIPLE INTERCONNECTION

The article offers theoretical views on interconnection of theoretical, structural and computational linguistics. Together they gave and are still giving knowledge about language systems and processes which can be observed and also opportunities how the language can be applied in different spheres of social activity. The theoretical linguistics explain the basics of language systems and processes, the structural linguistics gives understanding how and where it can be applied practically, and computational linguistics verifies theoretical linguistic models by means of applying systems of automated text processing and application of such systems for analysis of texts in chosen language.

Keywords: theoretical linguistics, structural linguistics, applied linguistics, computational linguistics, modeling.

Н. Дарчук, д-р филол. наук, доц. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТРАДИЦИОННАЯ ЛИНГВИСТИКА – СТРУКТУРНАЯ ЛИНГВИСТИКА – КОМПЬЮТЕРНАЯ ЛИНГВИСТИКА – ТРИЕДИНАЯ СУЩНОСТЬ

В статье излагаются теоретические размышления относительно взаимосвязи теоретической, структурной и компьютерной лингвистики. Подчеркивается, что вместе они давали и дают знания о языковых системах, процессах и возможности использования языка в различных сферах социальной деятельности.

Ключевые слова: теоретическая лингвистика, структурная лингвистика, прикладная лингвистика, компьютерная лингвистика, моделирование.

УДК 291/8 (477) : 303. 687

О. Климентова, д-р філол. наук, доц. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕКСТОВІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ НА ОСНОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НЕГАТИВНИХ ПОЧУВАНЬ У ПОЗИТИВНІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МОЛИТОВ)

Йдеться про парадигму засобів сугестування текстового повідомлення, зокрема емотивну кореляцію. Аналізуються українськомовні молитви, що мають унікальні схеми вербалізації емоцій на основі динамічної трансформації негативних почувань у позитивні.

Ключові слова: молитва, вербальна сугестія, емотивна кореляція, терапевтична дія, патогенний текст.

Важливість кореляції з емоцією у процесах вербальної сугестії постулюється дослідниками всіх різновидів сугестивного мовлення (М. Желтухіна, П. Зник, О. Іссерс, Т. Ковалевська, Л. Компанцева, А. Романов, Н. Слухай, З. Ротар, І.Черепанова та ін.)

Системний аналіз вербалізаторів емоцій у сакральних текстах, і зокрема молитвах, дав змогу виявити дифузний характер їх текстової взаємодії [2; 3]. Емотивна релевантність молитовних текстів різних жанрів засвідчує своєрідне перетікання емоцій. Водночас необхідність верифікації терапевтичних аспектів впливу молитви й перенесення їх в інші комунікативні дискурси потребує поглибленого вивчення емотивного тла молитовного тексту. Проблема емотивної дифузності українськомовних фідеїстичних текстів залишається остаточно не з'ясованою. Це зумовлює актуальність статті. Мета

дослідження – вербально-сугестивний аналіз процесу трансформації емоцій текстовими засобами. Досягнення мети пов'язане з вирішенням таких завдань: 1) дослідити вербалізатори емоцій у молитвах, які релевантні з емоційним негативом; 2) проаналізувати як емотивний модус репрезентується на всіх рівнях текстової організації; 3) з'ясувати вербальні механізми терапевтичних ефектів молитви.

Одним із найбільш міфологізованих ефектів молитви, що до останнього часу не мав наукового пояснення, є її терапевтичний вплив на емоційний стан моляльника. З накопиченням інформації про дію механізмів вербальної сугестії в різних комунікативних дискурсах з'явилася можливість з'ясувати науковими методами й деякі ефекти молитовного тексту.

У статті досліджено динамічні процеси емоційної кореляції молитовних текстів, які продукуються тривожними станами, зокрема страхом, методами вербально-сугестивного аналізу. Страх – найпотужніше з усіх почуттів людини. Він має велику руйнівну силу, бо послаблює зв'язок із реальністю, змінює сприйняття, паралізує мислення. Під тиском страху у світоглядній моделі починають домінувати відчуття безпорадності, розгубленості й залежності. Їх наслідком може стати психологічна криза.

Дослідниками розрізняються: страх фізичної смерті (несумісність із життям), страх психічної смерті (втрата контролю над поведінкою, посилення гетерогенності, зростання навіюваності тощо), страх втрати надій (страх перед змінами, гостре відчуття невідворотності жахливих подій тощо) та страх краху особистісної системи цінностей (руйнування моделі світу, її цілковита неефективність) [1, с. 377]. Ці страхи традиційно слугували й продовжують слугувати підґрунтям для оптимізації сугестивних впливів у різних видах комунікації.

Так, страх активно використовується в усіх різновидах ортодоксального і сектантського спілкування. Щодо релігійних текстів зазначимо, що найчастіше серед емоційних реакцій продукується страх Божий. При цьому, комунікативні цілі частотного застосування таких мовленнєвих жанрів, як нагадування, попередження, залякування, погроза тощо, мають амбівалентний характер. Вони досягаються і терапевтичними, і патогенними текстовими повідомленнями, що ґрунтуються на тлумаченнях Святого Письма. Рівень "істинності" тлумачення визначається зв'язком із каноном. Це, зокрема, стосується й регламенту сугестивної текстової подачі. У сектантських осередках використання власної обрядовості та прийомів безконтрольного сугестування текстових повідомлень призводить до розхитування традиційних для етносу вірувань і нав'язування нової маніпулятивної системи світоглядних настанов, за допомогою якої людина втрачає здатність до критичного мислення і стає дезорієнтованим об'єктом чужих, нерідко ворожих для неї інтересів. Натомість в ортодоксальних підходах завдяки сугестії традиційно забезпечується можливість ритуалізованими вербальними практиками послабити всі зазначені вище різновиди страхів.

Сакральні тексти містять безліч прикладів поведінкових моделей, які вкорінені в позитивні аспекти страху. При цьому, за силою терапевтичної дії виокремлюються молитви, які, за висловом І. Золотоустого, саме страх і народжує [8, с. 73].

До таких молитов належить відома Молитва Метафрастова, 3-я [4, с. 365-366]. Текст починається з благання: *"Ти, що дав мені Тіло Своє добровільно на пожеву, Ти, вогонь, що палиш недостойних, не спали мене, Творче мій. Але пройми члени мої, всі суглоби, нутро, серце. Спали терня провин моїх, душу освяти, думки очисти, суглоби разом із кістками зміцни, п'ять почуттів моїх просвіти. Всього мене наповни страхом Твоїм. Завжди покривай, бережи і охорони мене від усякого діла та слова душоуплінного. Очисти, обмий і прикрась мене, оздоб, врозуми і просвіти мене"*. Емотивна кореляція цієї частини тексту, на наше переконання, має дифузний характер. На це вказують вербалізатори різнополюсних емоцій.

Вербалізаторами емоції страху виступають слова, що входять в семантичне поле концепту "гріх": *вогонь, недостойних, мене, провин моїх, діла та слова душоуплінного*. Натомість семантичним зв'язком із сферою божественності марковані: *пройми, спали, освяти, очисти, зміцни, просвіти, наповни, покривай, бережи, охорони, очисти, обмий, прикрась, оздоб, врозуми,*

просвіти. Позитивно маркованих слів більше за число вербалізаторів страху, і на емотивному рівні вони корелюють з емоцією надії. Страх і справді маркує входження в молитву, але сама молитва – це прохання, що живиться надією бути почутим. Особливу інтонацію молитовних прохань відтворюють великі багатоконпонентні речення, подібні до словесного потоку.

Як відомо, інтонаційно-мелодійний складник церковного ритуалу у богослужбових текстах залишився архаїчним. Водночас із поширенням практики домашньої молитви, збільшенням кількості текстів розвинулась тенденція до автономії просодичного малюнка в церковному ритуалі й розмивання його в неканонічному читанні в опорі на писаний (друкований) текст. Роль адаптаційного механізму, що дає змогу втримати специфічну просодіку, виконують складні парцельовані структури. Сегментація мовленнєвого потоку на симетричні чи пропорційно співвідносні інтонаційні й смислові відрізки корелює з давньою музично-тонічною манерою молитовного співу. Виголошення таких парцельованих речень закорінене в специфічне ритмотворення, що спричиняє особливий режим коливань мозку [7], присутню трансую сприйняття реципієнта. На тлі зміненого стану свідомості некритичне сприйняття великої порції вербального позитиву, релевантного зі сферою божественного впливу, забезпечує програмувальний ефект, який рухає психоемоційний стан реципієнта у бік стабілізації, тому цей вплив є терапевтичним.

Друга частина молитви починається метафорою з антонімічною образністю: *"Учини мене оселею Твого Духа Єдиного, а вже не оселею гріха"*, що відтворює бажаний (утілений у прохання) вектор змін внутрішніх переживань молільника. Посутньо це фрейм результату, що його прагне реципієнт отримати після причастя. Ця важлива обрядова частина богослужіння виконує роль своєрідного ключа від Царства небесного. Як це властиво сугестивним текстам, результат вербально об'єктивується в семантично розмитих, але сенсорно визначених вимірах: *"щоб по причасті від мене, як від дому Твого і як від вогню, втікали злочинець всякий і всяка недоля"*. Ця частина тексту, як і попередня, на емотивному рівні корелює з емоцією надії. Про стан молільника на цьому етапі говориться, що він є *"вже не оселею гріха"*. Згадана метафора в розгортанні текстових категорій займає медіальну позицію й імпліцитно вирішує завдання пролонгування почувань молільника.

Важливо зазначити, що загалом відчуття людини в стані зміненої свідомості погано піддаються вербалізації, мають дуже високий рівень суб'єктивності, але їхнє маркування дією *"Твого Духа Єдиного"* дає змогу об'єктивувати цей стан у межах конфесійної системи цінностей і наділити дуже високим статусом привабливості, присутньо ідентифікувати, попри принципову неможливість верифікації подібних відчуттів. Це, безперечно, посилює навіювальну функцію молитовного тексту.

Наступним прийомом стає прикликання праведників. Він так само передбачає впливову дію одразу на двох рівнях сприйняття тексту – інтонаційному й лексико-семантичному. Просодика чинить трансую дію, а змістове наповнення лексики слугує солідаризації молільника, який прагне стати "сином світла", з носіями вищих цінностей: *"Заступниками перед Тобою кличу всіх святих, чини безтілесних, предтечу Твого, апостолів премудрих, а з ними і Матір Твою Пренепорочну, Чисту"*. Така солідаризація виконує функцію своєрідного очищення, піднімає самооцінку реципієнта, зменшує рівень тривожності, тобто змінює інформаційний стан молільника. При цьому, сприйняття реципієнта форму-

ється шляхом некритичного "ковтання" великих масивів вербального позитиву в медитативному стані.

Те саме відбувається й на наступному етапі впливу, коли текст рухається називанням імен Бога й акцентацією його чеснот. Медитативний стан підтримується на просодичному рівні накопичувальними конструктами й речитативною інтонацією: *"Христе мій Милосердний, і сином світла слугу Твого вчини. Ти бо Благий, Єдиний еси і освячення душ наших, і світлість"*. Натомість на змістовому рівні молільник отримує доступ до центральної фігури космічного світоустрою в есхатологічній парадигмі – Бога. Слова набувають ізоморфної здатності як форма божественності. Мовлення молільника позначене семантичними повторами (напр.: *світла-освячення-світлість*) і відбиває характеристики Адресата, одне із символічних імен якого Світло. На семантичному рівні воно маркується виключно позитивно. Тому цілком логічно текст завершує хвалебна частина: *"і Тобі, Богові і Владиці, належно славу всі возсилаємо повсякдень. Амінь"*.

Співання слави у кінцевих рядках тексту беззаперечно вказує на емотивну кореляцію з радістю. Страх, переживання молільника, що народили молитву, спочатку були зрощені з надією, а потім трансформувалися в радість. Звукосимволічний релікт "Амінь", який у молитвах принципово не перекладається, означає щось на зразок: "І буде так!".

Отже, аналіз емотивної кореляції з позицій вербально-сугестивного аналізу і виявлення прийомів впливу в "Молитві Метафрастовій, 3-ій" виявив, що емотивна кореляція має динамічну природу. Страх, що визначає етап входження в молитву, зникає тому, що текстовими засобами він трансформується в іншу емоцію – він зрощується з надією, а потім – із радістю, емоціями з позитивним модусом. Ці емоції акцентуються й інтенсифікуються шляхом слів із позитивно релевантною семантикою, прикликанням святих і праведних як заступників і помічників, називанням імен Бога, нагадуванням про Його чесноти, співанням хвали, славленням. Усе це слугує накопиченню вербального позитиву і змінює інформаційний стан молільника, який входить у молитву в розбалансованому емоційному стані, а виходить із неї зміненним – згармонізованим.

Лінгвістичний аналіз типу емотивної кореляції молитви виявив цілеспрямований вплив вербальними сугестогенами на просодичному, лексико-семантичному і семантико-синтаксичному рівнях мовлення.

Щодо **просодичного** рівня вербально-сугестивний аналіз дав змогу з'ясувати, що, незалежно від типу текстової репрезентації (ритуальна чи домашня), інтонаційна модель виголошення тексту молитви будується на архаїчному ритмотворенні. Молитовна ритмізація будується на повторенні однотипних інтонаційних сегментів тексту. При цьому інтонаційний малюнок логічно не прив'язаний до семантичного наповнення частин тексту і зберігає своєрідну автономність.

Сприйняття повідомлень, виголошення яких ламає звичні інтонаційні стандарти, прибирає ознак медитативності, позначається зниженням рівнем критичності. Його різновиди використовуються і в інших сугестивних дискурсах, зокрема й при гіпнозі.

Завдяки канону просодичні патерни озвучення сакральних першоджерел у перекладених молитвах були частково збережені лише в ритуальному виголошенні. Водночас у побутовому користуванні молитви читаються в опорі на асоціативні звукові образи із залишковими вкрапленнями первинної просодики та пунктуацію друкованого тексту, що тяжіє до архаїчної просодики й оприявнюється у внутрішньому мовленні.

Синтаксис молитви загалом базується на парцельованих конструкціях із частотним повторенням приєднувального сполучника *і*. Така мовленнєва сегментація навіть за умови внутрішнього вимовляння молитви (про себе) формує ритмічну одноманітність, яка чинить заспокійливу дію. Тому й за умов неканонічної текстової репрезентації (домашнє читання або виголошення по пам'яті) звуко-ритмічний рівень впливу зберігає свою м'яку латентну навіювальну функцію.

Здатність молитви змінювати емотивний модус інструментами лексико-семантичного рівня текстової структури закорінена в ефекти накопичення вербального позитиву. Словесні стимули, що релевантні з різними проблемними аспектами людського існування, розміщуються в початковій частині тексту, експозиційно. Їхня кількість завжди менша за кількість позитивно релевантних слів. Остання група репрезентується прогресивно, накопичуючись по мірі розгортання текстового повідомлення.

Емотивна кореляція на цьому етапі експліцитно не виразнюється. Натомість імпліцитно її змістові аспекти логічно вкорінюються у вербальний позитив. Кульмінаційна частина молитви містить найбільшу кількість позитивно релевантних слів. Відповідно до законів стилістики сакральних текстів, остаточною і найвищим утіленням вербального позитиву є імена Бога. Їх інваріантами на основі ізоморфності в молитовному дискурсі можуть бути імена Богоматері, ангелів та архангелів, святих і праведників.

Розв'язку молитви зазвичай складає хвалебний текст, який однозначно корелює з радістю. У такий спосіб завершується трансформаційна акція, що, як було з'ясовано в проаналізованому вище тексті, має вигляд: страх – надія – радість.

Подібно до проаналізованої вище "Молитви Метафрастової, 3-ої" емотивна кореляція формується і в "Молитві про визволення від нечистих помислів" [4, с.65].

Функцію вербалізаторів страху на першому етапі виконують численні прохання (воляння) про прощення та полегшення, що реалізуються у відповідних інтонаційних патернах. Накопичення в тексті однотипних конструкцій, які вказують на хвилювання, відчай, безпомічність, безнадійність тощо, відтворює високий рівень емоційного дисбалансу молільника: *"Владико, Господи Боже мій, у руках Твоїх доля моя. Спаси мене Сам з милости Твоїї, не дай мені заинути у гріхах моїх і не допусти підкоритися плоті, що оскверняє душу мою. Твоє бо я творіння, не зневажай діло рук Твоїх, не віддаляйся, змилосярдися і не посором, не покинь мене, Господи, бо я немічний і до Тебе, Покровителя мого, Бога, вдаюся: зціли душу мою, бо я згрішив перед Тобою. Спаси мене з милости Твоїї... віддали від мене всяку розпусту, пороки надмірні"*.

Але насамперед дієслова наказового способу (**допоможи, управи, розрши, охорони, покрій**) утілюють прохальну інтенцію. Тому вони маркують силу адресата молитовного звернення та його високий авторитет. Це важливий аспект, що посилює навіювальну дію.

Завершується текст у подібній тональності: *"Бо Ти один тільки Святий, один Кріпкий, один Безсмертний, у всьому незрівнянну могутність маєш, і від Тебе одного подається всім сила проти диявола і війства його. Бо Тобі належить всяка слава, честь і поклоніння, Отцю, і Сину, і Святому Духу, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь"*. Ця частина тексту корелює з радістю. Вона містить у своєму складі коротші молитви. Такий композиційний прийом виконує ту саму роль, що й прикликання святих і праведних, називання сакральних імен тощо. Це все способи

нарошення позитиву, який нівелює страх і негатив, що з ним молільник входить у молитву про прощення гріхів.

Та сама схема емотивної кореляції має місце й у молитвах до Богородиці [4, с.16, 20, 41, 42 тощо]. Відчай молільника інтенсифікується через апеляцію до Богородиці як останньої допомоги, коли вже все інше відкинуто (*не маю іншої помочі, крім тебе, ні іншої заступниці, ні благої утішительки, тільки Тебе*). Така модальність апеляції вербалізується низкою заперечень та градаційними конструкціями (*крім тебе, тільки Тебе*), що майже зримо відсікають інші шляхи отримання допомоги і на емотивному рівні активують надію. Має місце динамічна трансформація емоції відчаю в емоцію надії, мінус переходить у плюс.

Молитви до Богородиці дуже популярні. Вона доступніша за Бога, є втварною істотою, тому часто виступає посередником між Богом і людьми. Богородиця виявляє співчуття до грішників подібно до того, як любляча мати продовжує любити навіть неслухняну дитину. Досвід контакту з материнською любов'ю у дуже різноманітних формах присутній у пам'яті кожної людини, тому він легко активується й піддається міфологізації в рамках конфесійної картини світоустрою. Високий авторитет адресата молитви за таких умов підкріплюється емотивною кореляцією з материнською любов'ю, безумовна позитивність якої активує значну кількість комфортних почувань.

Надзвичайну самотність емотивної кореляції демонструють молитви, в яких проповідується страх перед гнівом Божим. У "Молитві до святого отця Миколая" читаємо: *"Спаси нас від гніву Божого і вічної кари, щоб за твоє клопотання й поміч та Своєю благодаттю й милосердям подав нам Христос Бог тихо і без гріха прожити на цім світі. І не засудив нас стояти ліворуч, а сподобив стати праворуч зі всіма святими й увійти в Царство вічної слави Бога. Амінь"* [4, с. 420].

Корисність такого страху полягає в тому, що всі, хто має страх перед Богом, водночас мають і переваги над іншими людьми. Людям зі страхом у серці Бог відкривається, наділяє їх своїми милостями, дарує здоров'я, знання, мудрість, саме життя. На відміну від профанних уявлень, в есхатологічному вченні про остаточну долю світу й людини страх – емоція позитивна, пережити її корисно. Тому страх перед гнівом Божим стає прикметною ознакою емоційних почувань і моральних вимог тих, хто має власний емпіричний досвід Бога. При цьому, мовленнєва організація молитов, які проповідують цей страх, ґрунтується на тому, що негативна конотація страху профанних уявлень нівелюється позитивною конотацією страху Божого.

Вербалізація емоцій може мати різну міру вияву в тексті. Наприклад, якщо імпліцитно в тексті активується емоція страху перед справедливим Божим гнівом, що постає цілком закономірною формою реагування на гріховність людини, то експліцитно вербалізується милість і чоловіколюбство Бога, до яких і апелює молільник: *"Царю Небесний, Утішителю, Душе істини, що всюди еси і все наповняєш, Скарбе добра і життя Подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, Благий, душі наші"* [4, с. 6]. Динаміка напруження й розслаблення, трансформація страху в радість, які досягаються таким типом емотивної кореляції, спричиняють виразний терапевтичний ефект.

Позитивні аспекти страху в релігійному дискурсі акцентуються системно. Вони резонансно взаємодіють з семантичними складниками ядерних і колюдерних концептів дискурсу. Наприклад, концепт **Суд Божий** має у святоотцівській традиції абсолютний синонім **Страшний суд**.

Суд є страшним, бо на ньому Господь вирішуватиме, кому дати **Спасіння, Виправдання, вічне блаженство в раю**, а кому – вічне покарання в **пеклі**. Відповідно до цього рішення, виправдані стануть праворуч від Судді, а засуджені – ліворуч (Мт. 25: 34-46). Після поділу на **"праведних"** і **"неправедних"**, **"обраних"** і **"не обраних"**, тобто тих, чий імена **записані в книгу життя**, і тих, чий імена **не записані у книзі життя** (Одк. 20: 11-15), одні засяють як праведники, а інших **"вкинуть у піч вогняну; там буде плач і скрегіт зубів"** (Мт. 13: 40-43). Така есхатологічна перспектива робить зрозумілою синонімічну валідність асоціата **Страшний суд**.

Атрибутив **страшний** умотивовується масштабністю події, бо це **Останній суд**; остаточним і безповоротним **Виправданням (освяченням)**, бо "виправдання, що не веде до освячення, взагалі не є виправданням" [5, с.792] або карою; страхом помилитися, бо необхідно зробити особистий вибір щодо участі чи неучасті в місії Христа; страхом перед відповідальністю за свої вчинки навіть тоді, коли Блага вістка почута, сприйнята й реалізується в певній моделі буття. У християнській мовній картині світу концепт **Суд Божий** також корелює з воскресінням мертвих, яке станеться в судний день [5, с. 790-794]. Увесь цей комплекс морально-етичних вимог закорінений в ідею виправдання страху, за яким прийде нескінченна радість і втіха. У такий спосіб при вербалізації страху акцентуються його позитивні аспекти і тоді страх людський трансформується у страх Божий.

Навіть у коротких молитвах текстовий простір молитви стосовно емотивної релевантності маркується контрастивними емоціями: **"Боже, будь милостивий до мене грішного"**. Слова **Боже і милостивий** корелюють з емоцією надії, натомість останнє слово – з емоцією страху. Перша частина семантично асоційована з концептом **"Бог"**, друга – з концептом **"гріх"**.

Висновки. Аналіз емотивної кореляції в молитовних текстах дав змогу виявити її дифузний характер. Молитовні тексти мають специфічний набір вербалізаторів емотивної кореляції. Вони виконують роль одиниць вербального сугестивного впливу. Зазвичай вербалізація емоцій має експліцитний та імпліцитний плани втілення. Завдяки їм вдається трансформувати емоційний стан, позначений високим рівнем тривожності, в якому людина входить у молитву, та перевести його у більш збалансований.

Технологія вербалізації емотивної кореляції в молитовних текстах об'єктивно мотивує зміну емоційних почувань молільника, а на суб'єктивному рівні може сприйматись як вплив сакрального адресата молитовного звернення.

Список використаних джерел

1. Грановская Р.М. Психология веры / Р. М. Грановская. – СПб.: Речь, 2004. – 576 с.
2. Климентова О. Вербальна сугестія сакральних текстів (на матеріалі українських молитов) // О. В. Климентова. – К.: ПП "ПНВ", 2012. – 372 с.
3. Климентова О. Вербальна сугестія та емоції (на матеріалі українських молитов) // О. В. Климентова. – К.: Карбон ЛТД, 2012. – 320 с.
4. Молитовник. – К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2009. – 507 с.
5. Новый библейский словарь: В 2 ч. Ч.2. Библейские реалии / [пер. с англ.]. – СПб.: Мирт, 2001. – 1014 с., ил. – (Энцикл. христианства).
6. Поміч Пресвятої Богородиці: перед якими іконами Пресвятої Богородиці молитися в різних потребах. З історичним описом та молитвами до кожної ікони / [автор і складач, релігієзнавець Калінін А.В.]. – Б.м.: "Церковна майстерня", б.р. – 104 с.
7. Слезин В.Б. Изменение функционального состояния мозга при христианской молитве / Слезин В.Б., Музалевская Н.И., Урицкий В.М., Рыбина И.Я. // Парапсихология и психофизика. – 2000. – № 1. – С. 132-136.
8. Шеховцова Л.Ф. Элементы православной психологии / Л. Ф. Шеховцова, Ю. М. Зенько. – СПб.: Речь, 2005. – 250 с.

Надійшла до редколегії 11.09.15

O. Klymentova, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE TEXT MEANS OF VERBALIZATION OF EMOTIONS BASED ON THE TRANSFORMATION OF NEGATIVE FEELINGS INTO POSITIVE (BASED ON THE MATERIAL OF UKRAINIAN-PRAYERS)

The article is devoted to the means of verbal suggestion in the prayers, specifically, emotive correlation. The Ukrainian-languages prayers, which have unusual schemas of emotive correlation, based on the dynamic transformation of negative feeling into positive feeling, are analyzed in this article.

Key words: prayer, verbal suggestion, emotive correlation, therapeutic influence, pathogenic text.

Е. Климентова, д-р філол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕКСТОВЫЕ СРЕДСТВА ВЕРБАЛИЗАЦИИ ЭМОЦИЙ НА ОСНОВЕ ТРАНСФОРМАЦИИ НЕГАТИВНЫХ ПЕРЕЖИВАНИЙ В ПОЗИТИВНЫЕ (НА МАТЕРИАЛЕ УКРАИНСКОЯЗЫЧНЫХ МОЛИТВ)

Рассматривается парадигма средств суггестирования текстового сообщения, в частности эмотивная корреляция. Анализируются украинскоязычные молитвы, имеющие уникальные схемы вербализации эмоций на основе динамической трансформации негативных переживаний в позитивные.

Ключевые слова: молитва, вербальная суггестия, эмотивная корреляция, терапевтическое воздействие, патогенный текст.

УДК 811.161.2'373(045)

Т. Семашко, канд. філол. наук, докторант
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОБЪЕКТИВАЦІЇ СЕГМЕНТУ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ "ФОРМА" В АСПЕКТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СТЕРЕОТИПІЗАЦІЇ

На текстових матеріалах "Словника української мови: в 11-ти томах (1970-1980)" розглянуто об'єктивації одного із сегментів візуальної комунікації "форма" в аспекті етнокультурної стереотипізації. Визначено ступінь інформативної достатності відповідного матеріалу, що уможливило висновки щодо усталеності стереотипів сенсорного сприйняття в українській лінгвокультурі.

Ключові слова: антропоцентрична координата, візуальна комунікація, чуттєве сприйняття, перцептивні стереотипи.

У своєму прагненні дати мовним фактам і мовним категоріям психологічне пояснення, зіставити мовні факти з їх ментальними репрезентаціями і з тим досвідом, які вони відображають [2, с. 5] сучасні мовознавчі студії визнають сенсорно-перцептивний аналіз першим рівнем категоризації дійсності, актом, який задає первинні параметри сприйняття та осмислення світу. У центр досліджень ставиться мовна особистість – суб'єкт пізнання як складна концептуально-об'ємна антропоцентрична координата, якій притаманна власна специфіка концептуалізації та категоризації знань у загальному процесі пізнання.

Ядром концептуальної та мовної картин світу, основним засобом категоризації мовного досвіду носія етнічної свідомості є стереотипи, які конденсують "стандартизований колективний досвід", отриманий індивідом у процесі навчання та спілкування з іншими, а тому стереотипи виступають орієнтирами, своєрідними маяками, що направляють індивіда [1, с. 7]; вони – образ дійсності, який функціонує в суспільній свідомості, спрощений і вартісний, який спирається на знання про світ, що людина отримує, насамперед, завдяки чуттєвому досвіду.

Водночас стереотипи є результатом систематизації феноменів у свідомості, відповідно, відомості про них можуть бути отримані лише за умови вивчення системи мовних фактів, які повинні вестися як у синхронному, так і в діахронному аспектах одночасно, бо "будь-який повний синхронний опис мови не може обійтися без поняття архаїзму та інновації" [3, с. 401]. Отже, "система мови не може бути "вільною від історії", а синхронія не може нехтувати діахронією" [9, с. 7].

Важливим у цьому сенсі видається аналіз розвитку стереотипів сенсорного сприйняття (під стереотипом сенсорного сприйняття ми розуміємо певний конструкт, ментальну структуру, що припускає наявність у своїй будові певного, заґрунтованого на оцінці умовного збірного образу, пов'язаного в конкретній культурній тра-

диції з певним явищем навколишньої дійсності, який характеризується не нарощуванням, а редукцієюванням (зменшенням, послабленням або спрощенням, іноді до повної втрати якоїсь ознаки) якостей і властивостей предмета до значеннєвого мінімуму, який можна здійснити тільки за умови залучення до аналізу лексикографічних джерел.

У сфері лексикографії мовні процеси особливо інтенсивні, оскільки словники є не тільки засобом фіксації семантичної організації лексики, а й мисленнєвих процесів, що уможлиблює виявлення національномовної специфіки категоризації світу через вивчення перцептивних стереотипів.

В узагальненні сенсорно-перцептивного досвіду у вигляді відображення навколишньої дійсності (узагальнення чуттєвого досвіду здійснюється на основі специфіки дії п'яти перцептивних модусів: зорового, тактильного, слухового, нюхового, смакового) домінують позицію займає візуальна комунікація, де колір, форма та розмір виступають онтологічними категоріями, на основі яких можлива побудова цілісної картини світу українського етносу.

У мовознавстві вивчення зорового образу, насамперед кольору, що задає первинні параметри сприйняття та осмислення світу, здійснюється в різних напрямках: природознавчому (М. Дерібере), психолінгвістичному (О. Василюк, Р. Фрумкіна), історичному (Н. Бахліна, О. Васильєва, О. Огуй), типологічному (В. Berlin, Р. Кей), зіставному (К. Рахліна), соціокультурному й лінгвокультурологічному (А. Вежбицька, Т. Венкель, В. Крепель, В. Москович) тощо. Безперечний інтерес становлять наукові дослідження функціонування зорових об'єктивацій у художніх текстах українських митців слова (див. праці Л. Ставицької, Г. Губарева, О. Рисак, Л. Мінич, Л. Шулінової, Т. Ковальової та інших). Активувались дослідження й складників зорового спектру – форми та розміру (А. Андрусь, Н. Векуа, Ю. Гайдено, Є. Карпіловська, Т. Линник, Д. Мицан, М. Петришин,